

© Яковлев Д. В.

просторі / Г. Редькіна // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім І. Ф. Кураса НАН України. — Вип. 36. — 2007.

4. Баталов Э. Я. Свобода, демократия, человек / Э. Я. Баталов // Политическое – «слишком человеческое». — М. : Эдиториал УРСС. , 2000 — С. 47-50

5. Катаев С. Л. Сучасне українське суспільство: Навч. посібник. / С. Л. Катаев. — К. : Центр навчальної літератури , 2006. — 200 с.

6. Мейтус В. В. Политическая партия: менеджмент избирательной кампании / В. В. Мейтус, В. Ю. Мейтус. — К. : Ника-Центр , 2005. — 120 с.

7. Романюк А. Партії та електоральна політика / А. Романюк, Ю. Шведа. — Львів : ЦПД — «Астролябія», 2005. — 366 с.

8. Варій М. Й. Політико-психологічні передвиборчі та виборчі технології: Навчально-методичний посібник / Мирон Йосипович Варій. — К. : Ельга, Ніка-Центр 2003 400с

9. Головатий М. Ф. Соціологія молоді: Курс лекцій / Микола Федорович Головатий. — К. : МАУП , 2006. — 2-ге вид. переробл. і допов. — 304 с.

Яковлев Д. В. – доктор політичних наук, професор кафедри соціальних теорій, декан факультету правової політології та соціології НУ ОЮА

УДК 323.2:141.132

ПОЛІТИЧНА РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ДЕМОКРАТІЇ

Статтю присвячено політичній раціональності перехідного суспільства, особливостям її формування. Обґрунтовується необхідність дослідження політичної раціональності з використанням сучасних правових, політологічних, соціологічних та економічних теорій та підходів.

Ключові слова: раціональність, політична раціоналізація, посткомунізм, демократія.

Статья посвящена политической рациональности переходного общества, особенностям ее формирования. Обосновывается необходимость исследования политической рациональности с использованием современных правовых, политологических, социологических и экономических теорий и подходов.

Ключевые слова: рациональность, политическая рационализация, посткоммунизм, демократия.

This article is dedicated to political rationality of transitional society, peculiarities of its formaton. The necessity of exploration of political rationality, using modern law, politological, sociological and economic theories and approaches, is founded.

Keywords: rationality, political rationalization, post-communism, democracy.

Політичні зміни декількох останніх десятиліть, пов'язані із демократизацією політичної системи та спробами провести модернізацію країни, засвідчили необхідність доповнення лінійної моделі політичного процесу, яка включала „соціалізм радянського зразка” як вихідний пункт переходу та „демократію” як пункт прибуття. Як і в умовах „пізнього” радянського режиму досягнення мети політичного розвитку (тоді – комунізму) проектується як послідовний, цілеспрямований рух. Проте, сьогодні пояснення складностей, а часто і провалів у процесі демократичного переходу не може зводитись до побажань „підвищити рівень...” (політичної культури, освіти, правосвідомості etc.), небажання здійснити „надзусилля” з боку певних сил (окремих громадян, суспільних груп, посадовців, еліти в цілому).

Найбільш розповсюдженим для посткомуністичних країн, і Україна тут не є виключенням, виявляється варіант, коли відмова від марксистської логіки (в іншому випадку – лєнінської) призводить до її заміни на логіку класичного лібералізму. Це відбувається без зміни „просвітницької” настанови: боротьба з традиційним укладом громадського та політичного життя, віра в те, що існує лише один тип раціональності, прихильність до логіки певного конкретного проекту суспільства (Ф. Гаек).

Найбільш ефективний політичний механізм рішення проблем – функціонуюча демократія, яка

дає можливість керувати балансом різних, у тому числі і протилежних, суспільних інтересів найбільш раціональним способом.

В демократичному суспільстві вибори, вільні мас-медіа та ринкова економіка є основою суспільного добробуту. В умовах перехідного періоду взаємодія влади та суспільства характеризується істотними трансформаціями картини світу: політична та культурна плюралізація суспільства, економічна поляризація по суті зруйнували групові зв'язки у соціальній та політичній сферах суспільства, та не призвели до підвищення ефективності управління.

У процесі розвитку політичного процесу посткомуністичної доби, після „романтичного періоду” на початку 90-х років, стало очевидним, що так і не набули дієздатності такі механізми захисту суспільних інтересів, як права людини, забезпечення державою рівних можливостей політичної участі та економічної конкуренції, захист особистості від необґрунтованого державного втручання, які вкрай необхідні для демократії.

Саме цим обумовлена доцільність дослідження політичної раціональності, її специфіки у посткомуністичних суспільствах, та критики із боку традиціоналістів та постмодерністів. Мета даної статті – проаналізувати політичну раціональність в умовах переходу до демократії. Статтю написано у рамках виконання наукової теми кафедри соціальних теорій Національного Університету «Одеська юридична академія» «Особливості впровадження теоретичної моделі паритетної демократії у виборчому процесі в Україні».

Аналізуючи процеси демократизації політики в Україні на межі 80-х – 90-х років минулого століття, дослідники посткомунізму називали зміни, які відбулись у той період, „епохальними”, писали про необхідність раціоналізації політичної дії та потребу проєкзамувати наново фундаментальні передумови, поняття та теорії політичної науки, її спроби визначити природу та власні форми політичного життя. Серед українських дослідників можна відзначити таких авторів, як В. Бебик, Є. Бистрицький, М. Головатий, В. Горбатенко, Л. Кормич, І. Кресіна, М. Михальченко, С. Наумкіна, В. Полохало, Ф. Рудич, С. Рябов, М. Томенко та ін.

Ці завдання залишаються актуальними і на черговому етапі розвитку політичного процесу нашої країни, потребуючи для свого вирішення застосування міждисциплінарного підходу, широкого використання здобутків правової, соціологічної, економічної та політичної науки. При цьому слід враховувати, що історично одним із важливих аспектів демократичного розвитку стала раціональність (М. Вебер), а сучасні демократичні інститути неможливо уявити без раціонального господарства (ринкової економіки), раціонального права, раціональної політики, культури і техніки.

Розуміння зв'язку права та політичної науки, з одного боку, та економіки та політичної науки – з іншого, відкриває можливість обґрунтувати сучасний стан розвитку раціональності не лише як „економічний егоїзм”, максимізацію, або формальне виконання норм законодавства з урахування можливих наслідків (покарання).

Як зазначає Ю. Габермас „... ми звикли розглядати право, правову державу та демократію як предмети різних дисциплін: юриспруденція займається правом, політична наука – демократією, а правову державу перша розглядає з нормативного погляду, а друга ж – із емпіричного. Науковий поділ не припиняється і тоді, коли юристи займаються, по – перше, правом і правовою державою, по – друге, процесом витворення політичної волі в державі з демократичним устроєм, або коли представники соціальних наук в особі соціологів права цікавляться правом і правовою державою, а в особі фахівців із політичних наук – демократичним процесом. Правова держава та демократія видаються нам дуже різними об'єктами” [3, с. 356].

Перехід до демократії потребує не підкорення певним моделям розвитку (що є характерним для авторитаризму та тоталітаризму), а раціонального виконання норм права, за умови їх встановлення легітимною владою: „у правовому модусі значущості фактичність державного здійснення права зникається з легітимністю, що обґрунтовується внаслідок процедури правопокладання, яка є у своїх домаганнях раціональною, позаяк обґрунтовує свободу... Адже воно надає своїм адресатам свободу або розглядати його норми лише як фактичне обмеження простору їхніх дій, стратегічно калькуюючи наслідки можливих порушень правил, або підпорядковуватись законам, виходячи з перформативних настанов, а саме домагатися легітимності з поваги до результатів витворення спільної волі” [3, с. 358].

Право легітимізується як засіб рівномірного забезпечення приватної та публічної автономії. На думку Є. Бистрицького, „Починаючи з Нового часу (часу Модерну) політична теорія від початку спрямовувалася на вирішення подвійного завдання. Перше – виявити раціональну структуру – сутність, загальний закон – соціальних рушійних сил і катаклізмів. Друге – створити таку систему політичного знання, політичних ідей (ідеологію), на основі якої можна було б надати колективним

формам людського життя належної цілераціональності, свідомої передбачуваності” [1, с. 7].

Раціоналізація – це здатність індивіда знаходити і пояснювати самому собі причини і цілі дій, рутинно підтримувати постійне розуміння основ власних вчинків. Така здатність не є тотожною дискурсивному осмисленню й оформленню своєї поведінки, це вміння розбиратися в намірах і причинах дії. Раціоналізація дії – стійка характеристика повсякденної практики, тому що „є невід’ємною рисою поведінки компетентних соціальних суб’єктів і є головною підставою, за якою навколишні судять про „компетентність індивіда” [Див. детал.: 4; с. 5].

Раціональність формування поля політики, тобто та суб’єктивна розумність, яка знаходиться в основі політичного вибору, досягнення міжособистісних та міжгрупових компромісів, встановлює критерії поведінки на основі градації групових цінностей, так і не стала основою політичної дії та взаємодії.

Тим більше, що відсутність звичок та навичок здійснення раціонального вибору в радянських умовах, патерналізм і традиціоналізм посткомуністичних влади і суспільства поєднався із теоретичним наступом на раціональність, що здійснювали у філософії та соціологічній теорії, праві, політичній науці та теоріях управління представники постмодерного напрямку.

Тут вже критиці підлягає не якийсь сегмент пізнавальної реальності, а в цілому „Проект Просвітництва”, у якому відбувалась легітимація пізнавальної діяльності через звертання до універсальних ідей Розуму, Освіти, Світлого майбутнього тощо.

На думку відомого російського соціолога В. А. Ядова термін „посткомунізм” має такий самий сенс, як і посткапіталізм, постіндустріальне суспільство, постмодернізм etc. у сенсі поєднання двох тенденцій: тенденції утримання старого і його радикального заперечення. Ситуація посткомунізму має бути осягнене не тільки як назва перехідного стану сьогоднішніх пострадянських суспільств: „Посткомунізм можна зрозуміти лише в контексті універсальних змін політичного світобачення, що супроводжуються делегітимацією класичних політичних ідеалів та упереджень, з одного боку, та пошуками немодерних пояснювальних, пізнавальних методів – з іншого... Ті, хто вбачають у понятті посткомунізму лише зручну назву для соціальних викривлень, намагаються критично оцінити сучасні перетворення в горизонті традиційних уявлень про довершене – чи комуністичне, чи західне – демократичне суспільство. Вони керуються типово просвітницьким упередженням: якщо дійсність не збігається з ідеалом, теорією, то тим гірше для дійсності” [1, с. 5].

Посткомуністичну ситуацію можна розуміти як переплетіння економічних та політичних факторів, які у комплексі не зазнали структурних змін, а замість ринкової раціоналізації витрат має місце інша форма політизації на рівні окремих політиків чи політичних партій; за демократичним фасадом тут – відсутність політичного контролю, автономність політичної системи від інших суспільних систем, необхідність постійних запозичень, і не лише фінансових, а й культурних, історичних, політичних. Останнє означає, що механізм відтворення посткомунізму неможливий без постійних позик з минулого та з майбутнього, які утворюють необхідний для управління економічний, культурний та політичний капітал.

Будучи свідками посткомуністичних перетворень, представники різних наукових шкіл мали можливість побачити, що усупереч очікуванням проектувальників реформ, навіть представники бізнес-кіл (не кажучи вже про бюрократію) у посткомуністичних країнах не стали сильною прореформаторською групою. Навпаки, вони використовували політичний вплив для посилення своїх позицій, перетворившись у потужні монопольні групи. Із часом відбулась ерозія політичних та економічних функцій держави, їхня фрагментація: всередині держави з’явилися управлінсько-політичний і комерційний сектори. Перший сектор контролює другий, спираючись на владний статус, який отримує у ході виборчих змагань. Ринок сегментовано на ряд напіввідкритих організованих ринків капіталу, що захоплюються апаратами держави і партій, здатних одержати контроль над конкретним сегментом економіки у тіньові боротьбі.

Соціальний простір та політична ситуація виступають зовнішніми по відношенню до вибору чинниками, які структурують можливі альтернативи. Раціональна поведінка актора означає, що діючи і взаємодіючи, він має план і прагне максимізувати власні переваги, одночасно мінімізуючи можливі витрати. Економічна теорія говорить про опортуністичну поведінку акторів, коли вони слідуєть власним інтересам, у тому числі обманним шляхом, включаючи явні форми обману (брехня, крадіжка, шахрайство та ін.), тобто раціональна людина – це „максимізатор”, який погоджується лише на кращий варіант.

В умовах перехідного періоду актори стикаються із ризиками, які вони здатні атрибуувати за можливими наслідками, та із ситуацією невизначеності, в якій раціональне рішення неможливе [Див.

детал.: 4].

Теоретики раціонального вибору інтерпретують політичну реальність, виходячи з моделі раціональної поведінки виборців і політиків, які прагнуть досягти цілі максимальної індивідуальної чи колективної вигоди й користі.

Так, вважається, що в умовах демократичного режиму політичні актори вибудовують виборчі стратегії, виходячи з моделі політичного ринку, та орієнтуються на механізми раціонального вибору електорату: принцип максимізації вигоди, мотиви участі у голосуванні, вартість голосування, можливі втрати у випадку відмови від участі у голосуванні. Тобто йдеться про інструментальне розуміння раціональності, згідно з яким індивіди співставляють власні очікувані вигоди й витрати, намагаючись максимізувати перші і мінімізувати другі. Проте існують розбіжності стосовно наповнення вихідних припущень щодо мети діяльності індивіда.

Теорії соціального обміну виходять із того, що коли люди взаємодіють, то кожен з них розраховує отримати щось цінне для себе готовий на поступки, тобто у будь-якій організації та у суспільстві в цілому існує „баланс стимулів і вкладів”, а актори раціонально обирають стратегію поведінку. На думку засновника „теорії обміну” Дж. Хоманса, взаємодія між людьми являє собою обмін цінностями – як матеріальними, так і нематеріальними. Такий процес впливу має тенденцію до забезпечення рівноваги чи балансу між обмінами. учасник обміну не тільки прагне до досягнення цього максимального значення, але і намагається стежити за тим, щоб ніхто з його групи не одержував більшої вигоди.

У моделі економічної людини індивід постає як такий, що використовує свою працю та ресурси на ринку, послідовно задовольняючи свої егоїстичні інтереси. При цьому у вузькому значенні така людина раціональна та егоїстична, а в широкому — раціональна, але не обов’язково егоїстична. З іншого боку, у політичній теорії, під впливом критики „Проекту Просвітництва” та сучасних досліджень природи колективного блага та розподілу справедливості у суспільстві, сформувалось доволі скептичне ставлення до теорії раціонального вибору у тому вигляді, як її представлено у моделі „економічної людини”. Радше говорять про теорію суспільного вибору з властивим їй принципом обмеженої раціональності.

Проблема раціонального вибору вирішується в залежності від наявності чи відсутності інформації, якою актори керуються у діях. З одного боку, у політичній сфері нереалістично виглядають припущення щодо наявності вичерпної інформації, її адекватного розуміння та використання виборцями. Частіше громадяни бувають недостатньо інформовані стосовно політичних лідерів та програм. Саме тому багато теоретиків політики, що використовують концепцію раціонального вибору, відмовилися від допущення вичерпної інформованості, зберігши припущення, що актори максимально використовують неповну інформацію, якою володіють.

З іншого боку, збирання інформації для адекватного політичного вибору потребує витрат часу та інших ресурсів, через що, з огляду на невеликі можливі переваги для кожного окремого виборця, раціональний громадянин вкладає мало ресурсів у придбання політичної інформації. Виходить ситуація, коли виборець „повинен визначити цінність інформації, якої у нього ще немає, для того, щоб вирішити, чи варто навантажувати себе, добуваючи цю інформацію. Подібний варіант виникає, коли теоретики раціонального вибору ламають голови над питанням про раціональність „короткозорої” поведінки, за якої актори переслідують мету негайної віддачі, незважаючи на можливість небажаних результатів, до яких може привести така стратегія” [5, с. 70].

Все це загалом дає підстави вважати, що у країнах, які здійснюють перехід до демократії, посилюються тенденції до формування медіаполітичних засобів управління, які базуються на переважному впливі кіл, які контролюють масові інформаційні обміни. У цих умовах з’являється реальна загроза зменшення, а то і повного згортання діалогу, обміну інформацією між владою і суспільством, набирають обертів процеси закріплення за неелітарними суспільними групами ролі пасивного реципієнта тієї інформації, яку продукують владні інститути.

Узагальнено можна виокремити характерні особливості політичної взаємодії у посткомуністичних країнах, які підвищують загрози становлення медіакратії та ускладнення раціонального вибору громадянина: – централізація влади, спрямованість інформаційних потоків «зверху — вниз», фактично відсутність механізму «зворотного зв’язку» у вертикальній комунікації та нерозвиненість горизонтальної політичної комунікації; – зменшення ролі ідеологій у партійному та, ширше, суспільному житті: українські політичні партії (за деяким виключенням) фактично відмовились від чіткого позиціонування в ідеологічному просторі, що не заважає їм отримувати електоральну підтримку в ході виборчих кампаній; – низький рівень інформатизації як країни в

цілому, так і органів державної влади, в яких переважає паперовий документообіг, що заважає комунікації не лише між громадянами і владними інституціями, а і між органами влади; – інформаційний простір, що склався в Україні, поділено між групами впливу (фінансово-промисловими групами) та органами державної влади і місцевого самоврядування, які виступають в ролі засновників чи співзасновників мас-медіа [Див. детал.: 8].

При цьому варто визнати, що політичні інститути – це результат діяльності переважно корисливих акторів (які можуть прагнути не тільки до збільшення багатства, а і до влади), тому завжди існує розбіжність між заявленими цілями колективних політичних акторів (законодавчих органів, адміністративних установ) і результатами їхньої практичної діяльності, обумовленими корисливою поведінкою індивідів, які є їхніми членами [5, с. 51].

У концепції суспільно вагомому вибору в поясненні політичних процесів центральне місце відводиться індивідуальним акторам. Часто в основі діяльності політиків лежить скоріше прагнення максимізувати свої особисті шанси на переобрання, ніж бажання служити ідеалістичній меті суспільного блага. Бюрократи ж хочуть домогтися не стільки виконання офіційних цілей тієї організації, членами якої вони є, скільки максимізації бюджету і тим самим збільшення власної автономії. У цьому сенсі представники концепції суспільно вагомому вибору вважають, що «політичні агенти не менш схильні керуватись егоїстичними мотивами, ніж економічні, отож було б непослідовним гадати, ніби рушіями економіки є егоїстичні дії, а політики – альтруїстичні» [5, с. 675].

Таким чином, теорія раціонального вибору спрямована на тлумачення соціальних феноменів і виходить з того, що дані феномени є наслідками цілеспрямованих дій взаємодіючих індивідів. Це стосується і економічних та політичних інституцій, які постають як результат діяльності груп індивідуально раціональних акторів. Такий підхід дозволяє більш критично підійти до розуміння засад економічного та політичного ринку, який інтерпретується не як результат природного, вільного від втручання структурування, а як наслідок планування й створення відповідних юридичних умов та політичних інститутів.

Для успішного завершення переходу необхідними умовами виступають підвищення адміністративної ефективності держави, процеси демократизації, ринкові реформи. Політичні інституції й організаційні структури посткомуністичних суспільств залежать від системи партійного представництва, консенсусу еліт, розвитку громадянського суспільства. У свою чергу, це обумовлено культурними та історичними причинами, які можуть стати визначальними чинниками консолідації демократії більшою мірою, аніж моделі ринкових реформ.

Так, у різних соціокультурних умовах раціональна дія індивідів у демократичній політичній системі створює різні типи рівноваги та взаємодії політичних інститутів (наприклад, у деяких країнах поведінка виборців при голосуванні сприяє встановленню багатопартійної ситсеми, а в інших – двопартійної та ін.).

Однією із найважливіших позицій стає громадянське суспільство, яке сприймається в якості головного фактора розвитку, і яке неможливо у сучасному світі уявити без діяльності мас-медіа та розгалуженої системи комунікацій у політичній взаємодії.

Отже, відбулись зміни у розумінні типу та характеру суспільних перетворень, не в останню чергу пов'язані із критичним ставленням до раціоналізації з боку традиціоналістів та постмодерністів. Концепція модерну виходила з домінування цілераціональності у сфері урядування, впорядкувальним механізмом суспільства виступала держава, в центрі якої знаходилась раціональна „економічна” людина. У сучасних умовах панує розуміння раціонального вибору як суспільно вагомому вибору в умовах інформаційного і темпорального дефіциту та неможливість зведення політичної (колективної) раціональності до суми індивідуальних раціональностей.

Представники економічної теорії, які застосовували методи економічного аналізу (теорії суспільного вибору) для досліджень організації державної влади (Дж. Б'юкенен, Г. Таллок та ін.), не лише поставили під сумнів принцип методологічного індивідуалізму та наголошували на трансформації ролі держави, а і відчули потребу включити етику, мораль та культуру до поля своїх досліджень ефективності політичних та економічних інститутів. Одне із пояснень цього – у тому, що для індивідуальних економічних дій не існує необхідності додатково обмежувати простір вибору, який індивід робить вільно і свідомо, враховуючи дії інших індивідів та наявні правила (не лише правові норми).

На думку Дж. Б'юкенена, такі обмеження необхідні при переході від індивідуальних дій до владних інституцій: „У своїй діяльності владні органи, у кращому разі, будуть представляти інтереси членів коаліції, завдяки підтримки якої вони прийшли до влади. За відсутності неелекторальних

© *Кавалеров А.А.*

обмежень ці органи, природно, діятимуть дискримінаційно на користь тих, хто підтримував їх, і проти тих, хто підтримував інших” [2, с. 79]. Він виділяє дві форми обмежень влади – процедурні та змістовні. Перші полягають у зміні правил вибору – від правила більшості (50% + 1 голос) до правил, що дозволяють ширшу участь громадян, парламентської опозиції у прийнятті рішень (наприклад, коли для обрання депутата необхідно 2/3 голосів виборців, а рішення у парламенті приймаються за згоди 2/3 опозиційних депутатів). Межуючи із утопією, така форма раціоналізації політичної взаємодії унеможливить дискримінацію меншості, а от чи призведе вона до підвищення ефективності – це питання. Змістовні обмеження дій влади в результаті задовольняють „серединного” виборця („центриста”), який не схильний голосувати за радикальні політичні сили, а хоче зберегти status quo (К. Ероу). Це може стати як запорукою сталого розвитку країни, так і завадити проведенню необхідних реформ у перехідному стані політичної та економічної систем.

Таким чином, вирішення проблем, пов'язаних із перехідним періодом, потребує переосмислення фундаментальних проблем демократичного розвитку, зокрема щодо меж колективної дії, співвідношення свободи дії індивіда та обмеженнями з боку інститутів та суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бистрицький Є. Політична філософія посткомунізму : горизонти методології / Є. Бистрицький // Політична думка. — 1995. — № 1. — С. 3–12.
2. Б'юкенен Дж. Суспільні фінанси і суспільний вибір: Два протилежних бачення держави / Дж. Б'юкенен, Р. Масгрейв. — К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. — 175 с.
3. Габермас Ю. Залучення іншого : Студії з політичної теорії / Габермас Ю.; пер. з нім А. Дахній; наук ред. Б. Поляруш. — Львів : Астролябія, 2006. — 416 с.
4. Гіденс Е. Соціологія / Гіденс Е. — К. : Основи, 1999. — 726 с.
5. Короткий оксфордський політичний словник / [за ред. І. Макліна, А. Макмілана]; пер. з англ. — К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2005. — 790 с.
6. Култыгин В. Теория рационального выбора — возникновение и современное состояние / В. Култыгин // Социологические исследования. — 2004. — № 1. — С. 27-37.
7. Осін В. В. До питання про ігрову основу політичної науки / В. Осін // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна: серія: „Питання політології”. — Харків, 2009. — Випуск № 15. - № 861. — С. 50 – 65.
8. Яковлев Д.В. Політична взаємодія як комунікативний процес : медіатизація, демократизація, раціоналізація / Д.В. Яковлев. — Одеса : Астропринт, 2009. — 288 с.

Кавалеров А.А. - аспірант кафедри політичних наук ПУНПУ імені К.Д. Ушинського

УДК 321.01 : 342.5

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИНАМІКИ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ МОДЕРНУ ТА ПОСТМОДЕРНУ

У статті розглядаються особливості політичної динаміки у процесі модернізації влади та суспільства та її критика з боку представників постмодерну. Аналізуються зміни до розуміння сутності політичного процесу в умовах „постсучасного” суспільства.

Ключові слова: *політичний процес, модернізація, політична взаємодія, постмодерність.*

В статье рассматриваются особенности политической динамики в процессе модернизации власти и общества и ее критика со стороны представителей постмодернизма. Анализируются изменения в понимании сущности политического процесса в условиях „постсовременного” общества.

Ключевые слова: *политический процесс, модернизация, политическое взаимодействие, постмодерность.*

The given article is dedicated to the features of the political dynamics in the process of modernization of government and society and its criticism by representatives of postmodern. The changes to the understanding of the political process in a "postmodern" society are analyzed.

Key words: *political process, modernization, political interaction, postmodern.*

Динаміка сучасного політичного процесу у нашій країні обумовлена як багатьма зовнішніми по відношенню до політичного процесу факторами (глобалізація, архітектура світового порядку,